

En värnpliktsvägrares död

C. J. Björklund

1969

Bland medlemmarna i Kalmar ungsocialistiska klubb fanns också Rickard Alexander Almskoug, född i Kalmar. Familjen splittrades och Rickard sändes till barnhemmet Norrgård, där han uppfostrades och lärde skomakeriycket.

Rickard Almskoug var en idealist, som hatade alla orättvisor och brann av vilja att avskaffa militarism och krig, som han avskydde. Vi blev goda vänner, och jag minns att vi tillsammans läste Bertha von Suttners bok "Ned med vapnen". Ett starkt intryck på oss gjorde också Maupassants ord: "Det mest förvånande är att inte hela det undre samhällslagret gör uppror bara det hör kriget nämnas. Ska vi ständigt leva under trycket av våra barbariska förfäders gamla, eländiga sedvänjor, barbariska fördomar och blodtörstiga tankegångar?"

I en skrivelse till rullföringsområdets befälhavare meddelade Rickard Almskoug att han vägrade göra värnplikt. Han anhölls och fördes av Kalmar-polisen till Hultsfreds exercisplats. Av en militärdomstol dömdes han till tre månaders straffarbete och transporterades till Västerviks fängelse.

14 mars hade han anhållits. 1 juni kom två brevkort till hans broder Knut i Kalmar. Myndigheterna meddelade på det ena kortet att Rickard var död. Det andra innehöll ett meddelande om att han skulle begravas dagen efter, den andra juni.

Vi blixtkallade ett klubbmöte och det beslöts att jag express skulle resa till Västervik. Vid mina undersökningar i Västervik trodde jag mig kunna konstatera att han inte fått fullvärdig vård i fängelset och att han inte i tid förts till sjukhus. Dödsorsaken uppgavs vara tuberkulos i binjurarna eller/och brusten blindtarm. I realiteten dog han väl i fängelset. Han var mera död än levande när han fördes från fängelsecellen till sjukhuset.

Även om vi misslyckades med att få en undersökning till stånd, lyckades vi omintetgöra planerna på en hemlig begravning, vari hans närmaste och vänner inte skulle fått delta.

Kistan med stoftet av mina döde vän lät jag föra ombord på ångaren "Hyperion". Vid ankomsten till Kalmar fördes kistan till Folkets hus. Den kläddes helt i rött och kända och okända vänner höljde den med kransar och blommor. Den allmänna opinionen hade vi tydligen helt på vår sida. Även Norrgårds föreståndare, pastor Walerius Olsson, hyllade den döde fredskämpen med blommor.

Söndagen den sjätte juni 1909 ägde begravningen rum. Sorgklädda fackföreningsfanor förekom i mycket stort antal. Från Folkets hus gick sorgetåget med kistan, som bars av sex kamrater i vita mössor och svarta halsdukar. Från ett stort svart standar lyste i rött orden: "Samhället mördade honom. Vi kräver hämnd." En musikkår med förstämnda trummor medverkade. Processionen skred sakta fram från Folkets hus' gård Unionsgatan-Smålandsgatan-Södra Vägen-Slottsvägen till Södra kyrkogården strax intill slottet och stadsparken.

Tidningen "Barometern" uppskattade antalet deltagare till 2.500, medan "Kalmar" beräknade det till 3.000. I verkligheten var nog deltagarantalet det dubbla och på kyrkogården det mångdubbla. "Hela staden" hade mött upp.

I god tid hade jag uppvaktat pastorexpeditionen och framhållit att vi ville begrava vår kamrat utan inblandning av kyrkan. Efter samtalet med den hetsige pastor Ossian Wahlmark förstod jag att det blåste upp till strid även på denna front. De reaktionärt ortodoxa kyrkliga elementen var aggressiva och lierade med "Gule Josefs" arbetarförbund, en då existerande strejkbrytarorganisation. Det fanns ju denna tid ingen rätt till borgerlig begravning. Men man får väl anta att händelserna på kyrkogården i Kalmar bidrog till införandet av rätt till civil begravning, även om utvecklingen i detta fall gick sakta.

Vid graven hatar ingen mer, skrev "Stockholms Dagblad" efter begravningen. Kanske det. Mot oss, som intet högre önskade än att få begrava vår döde vän i fred, strömmade emellertid ett vilt och oresonligt hat. Musiken spelade först "Arbetets söner" och sedan "Internationalen". Därefter steg jag upp på jordvallen vid den öppna graven och började tala. Men det dröjde inte länge förrän jag avbröts av ett råskinn, som i spetsen för en grupp vildsint reaktionära kyrkliga och "Gule Josef"-anhängare rusade mot mig. Det uppstod en brottning. Jag var flera gånger långt nere i graven, men drogs varje gång upp igen av starka kamraters händer.

När det blev någorlunda lugnt började jag åter tala. Men ett nytt försök gjordes att störa. En kantor Sjögren stämde upp psalmen "Jag går mot döden vart jag går..." För all del, psalmen kunde ju passa in på en värnpliktsvägrares ensamma kamp mot döden i en fängelsecell.

Spontant besvarades psalmsången med "Internationalen". Eftersom man denna tid alltid sjöng på mötena deltog tusentals människor i sången, som bars fram av en flammande lidelse. Resultatet av denna sångduell blev en överlägsen seger för oss.

Sedan oroselementen insett att de måste avlägsna sig kunde vi i lugn och ro fullfölja begravningen. Jag avslutade mitt tal och de många fackföreningsfanorna och standaren sänktes till en sista och gripande hyllning av Rickard Alexander Almskoug, som offrat sin unga och värdefulla liv i kampen för freden.

Själv hade Almskoug på ett klubbmöte manat till offer i denna kamp. För oss fredsvänner, sade han, gäller det att gå framåt, att aldrig svika vårt samvete, även om man med aldrig så stränga och barbariska metoder skulle söka kringskära vår frihet. Hurudant än offrens öde blir, kräver dock vår gemensamma sak detta, och ingen som sätter fredsidén högt har rätt att svika.

”Hur än offrens öde blir!” Anade Rickard Almskoug sitt tragiska slut som värnpliktsvägrare? Han föddes den 27 november 1887 och dog den 30 maj år 1909, en pingstdag, endast tjugutvå år gammal. Som en symbol för freden lever han dock.

Vid begravningen av Rickard Almskoug var det en stor lycka att polischefen i Kalmar visade så stort förstånd och lugn att han inte gav order till de talrikt utkommenderade poliserna att ingripa. Resultatet hade säkerligen blivit katastrofalt. Stämningen bland folket som deltog var upprörd på grund av det provokativa uppträdandet av den klick av reaktionära kristna som lierat sig med strejkbrytarvärvarna. Och ett ingripande av polisen hade av arbetarna betraktats som ett partitagande för deras fiender. Resultatet hade blivit ödesdigert, ty upphetsningen var ibland farligt nära kokpunkten.

Efter 6 juni öppnades i den borgerliga pressen en våldsam hets mot oss med rop på åtal. Det blev både åtal och domar. Jag dömdes till fyra månaders fängelse och sex av mina kamrater fick två hundra kronors böter vardera. De ”satt av böterna” med tjuguen dagar var i Kalmarfängelset.

På Rickard Almskougs grav på kyrkogården strax intill slottet har rests en hög granitobelisk. I relief är inhugget ett avbrutet gevär, en symbol för människans kamp mot kriget och förstörelsens makter. Inskriptionen på gravstenen lyder: ”Rickard Almskoug, värnpliktsvägrare, född den 25.11.1887. Dog i fängelset den 6.6.1909.” (Detta datum är felaktigt. Han dog den trettionde maj.) ”Sveriges Ungsocialister reste vården.”

Tjugufemårsminnet av Rickard Almskougs bortgång firades vid en sammankomst i Kalmar Folkets hus i juni 1934 med ej mindre än 1.100 deltagare. Vid detta tillfälle talade jag om händelserna tjugufem år tidigare. Jag hade också skrivit ett skådespel med titeln ”Jag vägrar”, i två akter och tio bilder. Det uppfördes av teaterklubben ”Regi” i Kalmar. Regissör var Hilding Gavle från Dramatiska teatern i Stockholm. Musiken hade komponerats av min fru, Annika Björklund.

Femtioårsminnet högtidlighölls på restaurant ”Fatburen” i Stockholm den 25 april 1959. Jag höll ett föredrag om Rickard Almskoug och sångerskan Margareta Rydén spelade och sjöng. Sammankomsten blev en hyllning för rätten att handla enligt sitt samvete, sin tro och sina åsikter, då det gäller något så avskryvärt och ödeläggande som krig.

Det Anarkistiska Biblioteket

C. J. Björklund
En värnpliktsvägrares död
1969

Ur boken Anarkist och agitator av C. J. Björklund
sidor 52-56

sv.anarchistlibraries.net